

7. Kime, R. D., 1962. A study of two bird fleas, *Ceratophyllus gallinae* (Schrank) and *Dasysyllus gallinulae* (Dale), in the nests of hole-nesting birds. The Entomologist's Monthly Magazine 4th series vol. 23: 54-59.
8. Peus, F., 1968. Zur Kenntnis der Flöhe Deutschlands. II Faunistik und Ökologie der Vogelflöhe. Zool. Jahrb. Syst. 95: 571-633.
9. Rothschild, Miriam, 1958. The bird fleas of Fair Isle. Parasitology 48: 382-412.
10. Rothschild, Miriam & Theresa Clay, 1952. Fleas, flukes and cuckoos. A study of bird parasites. The New Naturalist. Collins, London.
11. Smit, A., 1967. Nestkastenverslag legerplaats Nunspeet en omliggende terreinen, 1965 en 1966. Gestencild rapport.
12. Smit, A., 1968. Idem voor 1967.
13. Smit, F. G. A. M., 1957. Siphonaptera. Handbooks for the identification of British insects. Vol. I part 16. Roy. ent. soc., London.
14. Smit, F. G. A. M., 1962. Catalogus der Nederlandse Siphonaptera. Tijdschrift voor Entomologie 105: 45-96.
15. Smit, F. G. A. M., 1968. De vlooiën (Siphonaptera) van de Benelux. Kon. Ned. Natuurhist. Veren. Wetensch. meded. nr. 72.

Het belang van kleine terreinen met een afwijkend biotoop voor het avifaunistisch onderzoek

R. MEIJER en G. DEN UIL.

Gelukkig wordt steeds meer ingezien hoe belangrijk het is om een volledig overzicht te hebben van de vogelstand in een bepaald gebied. Vanzelfsprekend zijn het in de eerste plaats de broedvogels die in zo'n overzicht thuishoren, maar zeker niet minder belangrijk zijn de wintergasten en de trekvogels. Dat daarbij juist de regelmatig voorkomende soorten de meeste aandacht behoeven, zal ieder duidelijk zijn. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat de zeldzame soorten van geen betekenis zouden zijn, maar het aantal waarnemingen is nu eenmaal een functie van het aantal bezoeken terwijl ook het toeval een grote rol speelt. Een vergelijking met oude gegevens zal daardoor alleen bij de „normale” soorten werkelijk reëel kunnen zijn.

In verscheidene van de reeds verschenen Avifauna's blijkt dat vooral bij de trekvogels een soort „vermoedelijk veel regelmatig voorkomt” dan uit de waarnemingen zou blijken. Hoewel vaak onoverkomelijk, die-

nen dit soort kwalificaties toch zoveel mogelijk vermeden te worden. Voor een deel kan dit gebeuren door het regelmatig onderzoeken van terreinen met een zeldzaam biotoop in vergelijking met de omgeving. Reeds op betrekkelijk kleine stukjes zullen soorten neerstrijken die normaal overvliegen en daardoor veelal gemist worden. In het onderstaande is aan de hand van een praktijkgeval uiteengezet hoeveel soorten in feite vrij normaal zijn in afwijking van wat werd verondersteld.

Dit voorbeeld betreft een pas opgespoten terreintje bij Dordrecht van ca. 9 ha, waarvan 2 ha uit zavel bestaat en begroeid is met gras en 3 ha uit klei waarop wilgenopslag. Het overblijvende stuk bestaat voor 2/3 deel uit slikken met ondiepe plassen, terwijl 1/3 deel is begroeid met moerasplanten. Riet komt nog bijna niet voor. De grond is afkomstig uit het ernaast liggende drinkwaterbekken. Het gebied is vrij rustig en hoewel vlakbij een viaduct gebouwd wordt, is van

opstoten van vogels nauwelijks sprake. Wanneer dit toch gebeurt, dan kunnen ze uitwijken naar in de buurt liggende rustige gebieden en na de verstoring spoedig terugkeren. Al met al is het een gunstig gelegen terrein met voor steltlopers aantrekkelijke mogelijkheden.

Nu vormen slikken in de omgeving niet zo'n zeldzaam biotoop. In de Sliedrechtse Biesbosch komen regelmatig uitgebreide oppervlakken slik droog. Echter, deze zijn een groot deel van de dag

terrein met voor steltlopers aantrekkelijke mogelijkheden.

Nu vormen slikken in de omgeving niet zo'n zeldzaam biotoop. In de Sliedrechtse Biesbosch komen regelmatig uitgebreide oppervlakken slik droog. Echter, deze zijn een groot deel van de dag

riepers

1) hierbij waarschijnlijk ook Waterpieper
2) vermoedelijk deel uitmakend van e

Tabel 1. Waarnemingen van opmerkelijke

	september	oktober	november	december	januari	februari	maart	april
Bontbekplevier	25	12	12	—	—	—	—	—
Kleine plevier	—	—	—	—	—	—	—	—
Steenloper	—	—	—	—	—	—	—	—
Kleine strandloper	10	10	9	—	—	—	—	—
Bonte strandloper	12	12	11	—	—	—	—	—
Krombekstrandloper	7	—	—	—	—	—	—	—
Drietenstrandloper	—	—	—	—	—	—	—	—
Kemphaan	27	22	55	—	—	—	—	—
Kluut	3	5	7	—	—	—	—	—
Oeverpieper	—	—	—	—	—	—	—	—
Waterpieper	—	—	—	—	—	—	—	—

Fig. 1. *Kleine strandloper* (links) en *Krombekstrandlopers*.

duidelijk geworden uit de waarnemingen vanuit de trein. De oorzaak hiervan is, dat de oppervlaktelaag toen bijna constant bevroren was, waardoor het voor de meeste soorten niet mogelijk was voedsel te bemachtigen. Zodra de dooi inviel bevonden zich al gauw weer wat vogels op de slikken, vnl. Wintertalingen; deze overwinteren in de omgeving in groten getale.

In de tweede plaats is opvallend, dat enkele soorten, bv. Kemphaan en Kluut, in het najaar zeer lang bleven hangen. Op een tijdstip dat ze zelfs in de Delta al zeldzamer beginnen te worden, waren ze nog aanwezig. Dit bewijst wel, dat het gebied bijzonder aantrekkelijk is. Dit wordt veroorzaakt door de rust, maar vooral door de toch nog grote afwisseling van ondiepe plassen met slik tot harde vrij droge zandplekken.

Alvorens over te gaan tot een korte bespreking van de soorten afzonderlijk, willen we nog wijzen op een opspuitterrein in de Avelingen, gem. Gorinchem. Ook op dit terrein, dat veel groter is en voor een naar ver-

houding groter deel uit zand bestaat, zijn waarnemingen gedaan. Zo nu en dan zal in het onderstaande hiernaar verwezen worden. Op een later tijdstip hopen wij nader in te gaan op de waarnemingen uit dit gebied. Hoewel de Kluut in het binnenland beslist geen zeldzame verschijning is, is uit de waarnemingen duidelijk gebleken dat het voorkomen toch regelmatig is dan verondersteld werd. Praktisch elk jaar worden, vooral in het voorjaar, één en soms meer groepen overtrekkers waargenomen. Enkele jaren geleden heeft zelfs een paartje in de Sliedrechtse Biesbosch gebroed. Nu is gebleken, dat ook in het najaar regelmatig Kluten langs trekken, zij het in kleiner aantal dan in het voorjaar. Overigens geven ook de voorjaarswaarnemingen alle reden te veronderstellen, dat hier gesproken mag worden van een regelmatige trekvogel, waarvan het voorkomen beslist niet beperkt is tot enkele groepjes. Opvallend is tenslotte nog, dat één exemplaar tot eind oktober bleef hangen terwijl zelfs eind november nog een Kluut gezien

Tabel 2. Kleine strandlopers in de Avelingen in september 1969 (naar waarnemingen van G. H. J. de Kroon, J. van der Straaten, G. den Uil en R. Meijer.

Datum	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Aantal	4	8	9	10	7	9	9	8	10	7	—	2	2

werd.

Ook van de Bontbekplevier was bekend, dat hij langs trekt. Op de slikken in de Slie-drechtse Biesbosch is de soort in de trektijd zo nu en dan te zien. Doch een geregelde verschijning is het daar zeker niet. Nu blijkt echter, dat de Bontbek toch regelmatig langs trekt in voor de soort behoorlijke aantallen.

Opvallend is, dat de Kleine plevier bijna niet waargenomen is. Op het opspuitterrein in de Avelingen echter was hij een regelmatige verschijning. Het staat wel vast, dat de oorzaak van dit verschil gezocht moet worden in het ontbreken van een behoorlijk oppervlak onbegroeid zand. In de Avelingen bleken de Kleine plevieren bijna steeds op het zand te zitten, terwijl de Bontbekken nog al eens op meer modderig terrein gezien werden. Hieruit blijkt wel dat uit het niet of weinig voorkomen van een soort niet al te snel conclusies moeten worden getrokken.

De Bonte strandloper is ook een van de soorten die in de trektijd zo nu en dan gezien worden. Ook voor deze soort geldt echter dat het aantal trekkers heel wat groter is dan verondersteld werd. En vooral, dat deze trek een zeer regelmatig karakter heeft. Het is beslist niet zo, dat speciale weersomstandigheden veranderingen teweeg brachten.

De waarneming van de Steenloper is voor zover bekend de eerste uit de omgeving. Hoewel het biotoop voor de soort niet zo aantrekkelijk is dat deze er gauw zal invalen, mag toch wel aangenomen worden, dat de Steenloper hier zeldzame doortrekker is. De Kleine strandloper (fig. 1) is wel het dui-

delijkste voorbeeld van het belang van een geregeld onderzoek van terreinen met een van de omgeving afwijkend biotoop. Deze soort was in de omgeving nog nauwelijks waargenomen. Het bleek nu echter een heel normale trekker te zijn, waarvan soms behoorlijke aantallen gezien werden. Meer nog dan de gegevens van tabel 1 geven de waarnemingen uit de Avelingen een beeld van de zeer frequente trek, waarbij praktisch iedere dag de aantallen veranderden (tabel 2). De Krombekstrandloper (fig. 1) was ook nog niet bekend uit de omgeving. De hier vermelde waarneming is nu ook niet erg overtuigend om van een min of meer regelmatige trekker te spreken. In de Avelingen is echter gebleken dat het een regelmatige trekker is. Hoe dit verschil verklaard moet worden, is nog niet duidelijk.

Ook van de Drieteenstrandloper is maar één waarneming bekend. Deze soort is echter nogal sterk gebonden aan zand. In de Avelingen was ze wat vaker te zien, zodat gesproken mag worden van een doortrekker in zeer klein aantal.

Een van de grootste verrassingen, hoewel niet geheel onverwacht, was het grote aantal waarnemingen van Oever- en vooral Waterpiepers. Beide ondersoorten waren wel eens eerder in de omgeving waargenomen, terwijl vermoed werd, dat ze veel talrijker waren. Een grote moeilijkheid is namelijk dat ze zich vooral ophouden langs de rivier, een hier vaak onoverzichtelijk en moeilijk toegankelijk terrein. De aanwezigheid van Graspiepers is daarbij nog een extra bemoeilijkende factor. Iedere pieper moet van top tot teen bekeken worden, wat nogal eens mislukt, doordat de vogel wegvliegt. Uit de

waarnemingen is de conclusie te trekken, dat zowel de Oeverpieper als de Waterpieper regelmatige trekkers zijn. Dit wordt nog bevestigd, doordat ook in de Avelingen beide ondersoorten vrij veel werden gezien. Wat de Oeverpiepers betreft betekent dit, dat deze behalve aan de kust, ook in het binnenland voorkomt. Bij de Waterpieper ligt dit anders, daar deze vogel volgens de Avifauna van Nederland de status van onregelmatige trekvogel heeft (Med. 4, Limosa 41: 83), d.w.z. dat de soort niet ieder jaar wordt waargenomen. Gezien onze waarnemingen lijkt deze status op zijn minst twijfelachtig. Waarschijnlijk mag gesproken worden van een trekvogel in zeer klein, misschien zelfs klein aantal.

Uit de hier vermelde waarnemingen blijkt dat de besproken steltlopers en piepers veel regelmatigere doortrekken dan werd verondersteld, anders zouden ze immers niet zo vaak gezien zijn. Het is duidelijk, dat ook zonder de aanwezigheid van deze geschikte terreinen deze soorten overtrekken. Toch is het aantal waarnemingen van de meeste daarvan in het binnenland zeer gering. Bovendien zijn het veelal dezelfde personen die de weinige waarnemingen op hun naam hebben staan. Het probleem doet zich dan ook voor hoe het komt dat anderen nooit foeragerende of overvliegende steltlopers waarnemen. Een belangrijke reden kan zijn, dat de voor vele vogelaars onaantrekkelijke opspuitterreinen niet of nauwelijks bezocht worden. Verder zou de determinatie bezwaren kunnen opleveren doordat de vogels in de trek-tijd veelal het voor velen moeilijke over-

gangskleed dragen. Er zijn echter ook in het binnenland genoeg in dit opzicht ervaren ornithologen om tenminste regelmatig waarnemingen aan overtrekkers te doen. Dat dit evenwel niet gebeurt, is in hoofdzaak toe te schrijven aan de volgende twee redenen: de steltlopers trekken zeer hoog over, en ze trekken veel 's nachts.

Wat het eerste betreft, de heer Dijkstra neemt te Vianen in augustus regelmatig zeer hoge trek van steltlopers waar (med. Van der Straaten). Ook wijzelf namen hoog overtrekkende steltlopers waar, die doordat ze niet riepen nogal moeilijk te determineren waren. Nachttrek is bij steltlopers een normaal verschijnsel, dat is ook duidelijk gebleken uit de gegevens uit de Avelingen, evenals uit waarnemingen van roepende overtrekkers. Het aantal ornithologen dat ook 's nachts onderzoek doet is echter zeer gering. Deze nachttrek zal dan ook veelal ongemerkt verlopen.

Samenvattend kan gesteld worden, dat het niet waarnemen van vele soorten waarschijnlijk te wijten is aan een verkeerde methodiek (waarnemingen alleen op de grond en alleen overdag). Het is dus zaak, alvorens een bepaalde trekvogel een zekere status toe te kennen, goed na te gaan of de methode van onderzoek voor die bepaalde soort de juiste is geweest. Het frequent onderzoeken van kleine terreinen met een van de omgeving afwijkend biotoop kan in vele gevallen al de oplossing geven, of tenminste aangeven hoe en wanneer het onderzoek wel zal moeten plaats vinden.

Vragen en korte mededelingen

Vestiging aalscholverkolonie. In De Levende Natuur 72 (1969) deelden wij op blz. 244-250 mee, op welke wijze sedert 1966 in het Belgische natuurreservaat De Blankaart getracht wordt een

nieuwe reiger- en aalscholverkolonie te vestigen. Bij de reigers gelukte dit vrijwel onmiddellijk. „Wilde” Blauwe reigers vestigden zich opnieuw op De Blankaart in het jaar na het eerste uitzet-